

НАГОЛОШУВАННЯ ДІЄСЛІВ ІЗ СУФІКСОМ *-НУ-* У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ІВАНА ФРАНКА

*У статті проаналізовано акцентуаційні особливості суфіксальних та префіксально-суфіксальних дієслів сьомого структурного класу (з тематичним суфіксом *-ну-*) у поетичних творах Лесі Українки та Івана Франка, репрезентованих трьома акцентними типами: кореневим, суфіксально-кореневим та суфіксально-флексійним. Виявлено відхилення від сучасної акцентної норми.*

Ключові слова: акцентуація, акцентний тип, акцентна норма, варіантний наголос, дієслова.

Постановка проблеми. Акцентна система як елемент системи мови тісно пов'язана з її структурою та загальними процесами й закономірностями розвитку. З'ясування стилістичного навантаження наголосу в мові творів класиків української літератури Івана Франка та Лесі Українки – один із важливих аспектів індивідуальних мовостилів, оскільки в поезії зберігаються загальні тенденції літературної мови та відображено індивідуальні риси поетично-мовленнєвої практики автора (наприклад, проникнення акцентних діалектизмів, авторські наголоси тощо).

Іван Франко та Леся Українка – найталановитіші продовжувачі мовних традицій Тараса Шевченка. Їхня творчість засвідчує зв'язки з живою українською мовою в просторі та часі. У поезіях представлено майже всі віршові форми, відомі європейській літературі з найдавніших до наших часів. Приміром, любовна лірика «Зів'яле листя» Івана Франка, як зазначає Д. Павличко, «побудована за вишуканою схемою наголосів, як у Горація... Тут кожен твір, як інструмент в оркестрі, має свій характер, своє законне місце, визначене його тональністю і тембром. Тут панує енергія форми, і це сприяє тому, що книжка читається так, ніби слухається симфонія» [6, 16 – 17]. Сам Іван Франко наголошував, що «наша мова найпридатніша до пісень», «визначається багатством і різномірністю наголосів, а це надає їй незвичайну гнучкість і музикальність» [12, 427].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система українського наголошування слів є актуальною проблемою української лінгвістики, оскільки акцентні норми сягають кількостілітньої історії становлення. Дієслово є однією з найскладніших частин мови, тому дієслівна акцентна система є також

неоднорідною та складною. Вона протягом століть зазнавала численних змін, які не завершилися й досі. Питанням наголошування дієслів присвячені акцентологічні праці українських лінгвістів: І. Огієнка, Я. Рудницького, Л. Булаховського, З. Веселовської, В. Русанівського, В. Складенка, В. Винницького, В. Задорожного, К. Іваночка, Г. Кобиринки, С. Пономаренка, К. Тішечкіної, Л. Легкої, О. Рязанової, О. Шестопаля.

Мета статті – проаналізувати особливості наголошування суфіксальних та префіксально-суфіксальних дієслів із суфіксом *-ну-* у поезії Івана Франка та Лесі Українки, порівнявши особливості його із сучасним літературним наголошуванням; виявити відхилення від сучасного літературного наголошування; установити причини варіантного наголосу.

Виклад основного матеріалу. Дієслово має своєрідну наголосову систему, яка унормовує певні закономірності як у наголошуванні інфінітивних форм, так і при відмінюванні дієслів. В. Винницький виділив у сучасній українській літературній мові сім акцентних типів суфіксальних дієслівних основ [4, 347]. Наголосові належить визначальна роль у системі ритмомелодійних засобів українського віршування, бо він виступає елементом ритмічної організації вірша та стилістичним засобом. Жанрова специфіка поезії дозволяє використання акцентних діалектизмів, а також індивідуальних авторських наголосів – усе це зумовлює співіснування та конкурування в поетичному мовленні акцентних варіантів. Хибною є думка, що поети для дотримання ритму допускають неправильні наголоси. Як зазначає І. Огієнко, «у нас звичайно кажуть, ніби поетові вільно вжити за вимогами ритму якої він хоче форми чи наголосу. Такий погляд – зовсім помилковий. Поетична воля – це воля поетові вжити котроїсь однієї форми з тих, що літературна мова допускає їх декілька. Коли ж поет уживає такої форми, що літературна мова її не допускає, то це вже не «поетична воля», але звичайний і недозволений прогріх супроти своєї літературної мови» [5, 29].

У поетичних творах Лесі Українки та Івана Франка вживаються суфіксальні та префіксально-суфіксальні дієслова із суфіксом *-ну-*, які належать до сьомого структурного класу дієслів [7, 311 – 319]. Вони представлені трьома акцентними типами: кореневим (**К**), суфіксально-кореневим (**СК**) та суфіксально-флексійним (**СФ**).

Найчисленніше репрезентований акцентний кореневий тип (**К**) дієслів із суфіксом *-ну-*, який характеризується нерухомим кореневим наголосом в особливих формах однини і множини. Це суфіксальні дієслова зі значенням недоконаного виду, що означають протяжність та багаторазовість дії, а також одновидові дієслова зі значенням доконаного виду, що походять від вигуківих (звуконаслідувальних) слів: *бліднути*, напр.: *І лиш зблідли давні ідеали* (Фр., 250); *...блідне пам'ять і обличчя блідне* (Л. Укр., IV, 12).

З варіантним наголошуванням у поезії Лесі Українки вжите дієслово *бліснути*, причому частіше кореневим, рідше – суфіксальним. *Гордо бліснув очима*

й *зв'язливо* (Л. Укр., II, 33); *Хоч бли́снеи*, мов летюча зоря (Л. Укр., I, 351); *На сході сонця у димку тонкім вогню блиснула* смужечка багряна (Л. Укр., I, 347).

Іван Франко послідовно вживає кореневе акцентування, напр.: *...що доля ще й мені всміхнеться, що бли́снуть і мені ще радощі життя* (Фр., 257); *Сльози дві важкі й гарячії бли́снули йому в очах* (Фр., 39); *...бли́снуть очі і чудове личко усміхнеться нам* (Фр., 287); *Аж серпи тут заблі́снуть, жнивна пісня полетіть* (Фр., 279).

Лише з кореневим наголошуванням в поетичних творах Лесі Українки та І. Франка ужито подані дієслова:

воскре́снути, напр.: *Що ти воскре́с і просіяв від слави* (Л. Укр., I, 263); *Та даремно! Не воскре́сне те, що вклалось спочивать* (Фр., 287);

в'я́нути, напр.: *Не так, як ті бліді, убогі квіти Весни лихої, – і не будуть в'я́нуть* (Л. Укр., I, 271); *...і в'я́нули слова журливі на устах* (Л. Укр., I, 186); *Вже ж моя краса в'я́не, в'я́не* (Фр., 144);

га́снути, напр.: *Я не журюся – нехай там життя моє га́сне*; *Блідне місяць, га́снуть зорі* (Л. Укр., I, 10); *Як надія пройде і пога́сне чуття* (Фр., 56); *Погас́нуть очі, що сміялись к міні*. (Фр., 101);

гі́нути, напр.: *Як гі́нути буде країна!* (Л. Укр., II, 45); *Закохався я і ги́ну* (Л. Укр., II, 61); *За що ж, о Боже, тая доля Малій тій цвітиці? Чи так їй ги́нуть серед поля* (Фр., 31);

гля́нути, напр.: *Ти гля́нула поглядом владним, безжалісна музо* (Л. Укр., I, 147); *Здається, все ясне, і гнів його, й ласка, – Аж гля́неш* пильніше: *все маска і маска* (Фр., 88); *Де той безбожник, що без серця дрожі В твоє лице небесне гля́нуть може* (Фр., 109);

ки́нути, напр.: *Ки́нув геть юнак пірнач злотистий* (Л. Укр., II, 85); *І тільки погляд ки́нула урочий* (Л. Укр., II, 85); *У вир життя мене ти ки́нув, та серце жаром запалив* (Фр., 32); *Ні, я не ки́нув каменярьський молот* (Фр., 107); *Та, що в руці від раю ключ держала, Вона його закі́нула в багно* (Фр., 138);

кри́кнути, напр.: *Годі жартів! – кри́кнув згорда* (Л. Укр., II, 141); *Шотландці кри́кнули: «Біда!»* (Л. Укр., II, 42); *І кри́кнуть: Зрада! Пагубній мрії!* (Фр., 76); *Рад був скрі́кнуть чоловік, Та голос в горлі задушив переляк* (Фр., 201);

ли́нути, напр.: *...так ли́нуть малим караваном у вирій запізнені птиці* (Л. Укр., I, 370); *І марно ли́нуть, марно гі́нуть Літа найкращі, молоді!* (Фр., 136);

со́хнути, напр.: *Гадають усі, що я со́хну та в'яну в коханні-журбі* (Л. Укр., II, 155); *З крилом підтятим брат ваш со́хне, мов та трава, со́хне літом під косою в тузі!* (Фр., 63);

су́нутися напр.: *Су́неться хмарка по небу повільна* (Л. Укр., V, 279); *Бач, як су́неться плем'я твоє* (Фр., 578);

сту́кнутц напр.: *Прийшов до мене май. Він сту́кнєв тричі* (Л. Укр., II, 167); *Сту́кнєв браму, дожидає...* (Фр., 369);

З діалектним авторським наголосом на корені, відмінним від літературного наголошування, Леся Українка уживає *жбу'рнути*, напр.: *...та жбу'рнули в вогонь з соломою весь хліб* (Л. Укр., I, 339), яка в літературній мові має суфіксальне наголошування, що фіксують словники (СУМ Грінч., I, 476; Головащ., 56). Діалектне наголошування подибуємо і в поетичному мовленні Івана Франка, напр.: *зі'пнути* зі значенням «скрикнути», напр.: *Я лиш зі'пнув, закрутився Та й на землю покотився* (Фр., 356).

Двічі з авторським кореневим наголосом, відмінним від літературної сучасної норми засвідчений вербатив *ми'гнути* в поезії «Ніч, довкола тихо, мертво» Івана Франка, що зумовлено розміром вірша та є відображенням діалектної парокситонної акцентуації: *Ми'гнув сей чудовий образ І щезає, і зника* (Фр., 286); *ми'гне промінь того щастя, що – здається нам в ту мить – все життя нам ясним сонцем було б мусило світити* (Фр., 287).

У сучасній літературній мові та у Словнику української мови за ред. Грінченка дієслово *мигнути* уживається із суфіксальним наголосом (СУМ Грінч., II, 422). Теза Г. Сюти про вплив індивідуальної мовотворчої практики письменників на формування норм літературної мови – стрижнева для концепції визначення рівня розвитку літературної мови та тенденції становлення літературних норм. Із неї випливає генетичний взаємозв'язок мови художньої літератури та літературної мови, літературної та стильової (художньої, поетичної) норми. Г. Сюта вважає, що поняття поетичної норми варто розглядати з урахуванням зовнішньолінгвальних (специфіка доби, культурні, морально-ціннісні настанови суспільства) та внутрішньолінгвальних (норми слововживання, стан розвитку літературної мови тощо) чинників, з опертям на стильові та ідіолектні норми [10, 52 – 53], пор.: *ме'ркнути*, напр.: *І ме'ркне світ довкола, і я сам Лечу кудись в бездонну стужу й сльоту* (Фр., 157); *поме'ркнути*, напр.: *Зразу все немов поме'ркло перед ним* (Фр., 515); *ни'кнути*, напр.: *Швидко від сйава його ні'кне темрява, наче ті птахи* (Л. Укр., II, 278); *поні'кнути*, напр.: *Коли часом в важкій задумі моя поні'кне голова* (Фр., 250); *па'хнути*, напр.: *Па'хнуть, красні-ясні, в'ються* (Л. Укр., II, 182); *пли'нути*, напр.: *Боже! куди се я пли'ну сим біловій ним туманом?* (Л. Укр., I, 371); *пра'гнути*, напр.: *Коли погляну на твоє лице, Чогось мов щастя й волі серце пра'гне* (Фр., 126); *Жінкам страшний не той розбій, що пра'гне срібла чи злата* (Л. Укр., IV, 110); *пн'снути*, напр.: *А ти щоби не смів мені і пн'снуть, Не то що плакати!* (Фр., 86).

З різною семантикою, але ідентичним акцентуванням у поезії Івана Франка засвідчене діалектне дієслово *приснути*, зокрема:

– «щезнути», напр.: *Се те тихе нездобує щастя вбогее моє! Вбите! Втоплене! І в воду, мов скажений кинувсь я, щоб ловити щастя-трупа... Мрія прн'снула моя;*

– «скресла крига»: *Чом леди прн'сли всі на широкій ріці? (Фр., 51), І оживаю! Наче крига леду, Так прн'сла в серці моєму ненависть* (Фр., 347);

– «вирватися з уст», напр.: *Вона! – Із уст одно те слово прн'сло, Та в нім була магчна міць страшна* (Фр., 138).

Деякі зі значень цього слова засвідчено у Словнику синонімів С. Караванського (Карав., 32). На противагу цьому Словник української мови за ред. Б. Грінченка *приснути* подає зі значеннями: 1) Брызнуть. 2) Фыркнуть. 3) Прыснуть, вырваться, выскочить, вылететь. (СУМ Грінч., III, 440).

Кореневе наголошування мають і інші дієслова, представлені або в поезіях Лесі Українки, або Івана Франка, зокрема *плигнути*, напр.: *Мало я з вікна не плигнув, щоб її поцілувати!* (Л. Укр., II, 229); *плюнути*, напр.: *Він плюнув на олтар, отой худий* (Л. Укр., IV, 311); *пунхнути* напр.: *...хай з голоду хоч пунхнуть жінки і діти* (Л. Укр., II, 107); *рикнути*, напр.: *І рикнули роги, крик бою гуде* (Фр., 43), *ріннути*, напр.: *В морі хвиля за хвилю рине* (Л. Укр., I, 95), *слабнути*, напр.: *Дивувалась зима, Чом так слабне вона* (Фр., 51); *свиснути*, напр.: *Тільки свисну* (Л. Укр., II, 88); *свінути*, напр.: *...тільки привид, що раптом свінув та й пропав* (Л. Укр., II, 129); *смікнути* (у значенні «вкрасити»), напр.: *«Бийте злодія!» – Війт крикнув. – Вчора Козута нам смікнув!* (Фр., 373); *сплєснути*, напр.: *Він скінчив і сплєснув в руки враз* (Фр., 35); *таннути*, напр.: *Як свічка танула дівчина необачна* (Л. Укр., I, 417); *трахнути*, напр.: *Якось так в запалі трахнув* (Л. Укр., II, 192); *тріснути*, напр.: *У груді духу не стає, – здається, трісне серденько* (Фр., 258); *хлипнути*, напр.: *Неборак! Він вголос хлипнув* (Л. Укр., II, 243); *хлюпнути*, напр.: *Лиш зелена хвиля Широ-ким валом хлюпнула верх люду* (Фр., 141); *хруснути* напр.: *Найглибший вир, щось хруснуло – лиш раз,* (Фр., 141); *чახнути*, напр.: *І чახне дух серед зневіри й глуму* (Фр., 254); *чєзнути*, напр.: *...і чєзли, а за ними чорний вугіль сивизною вкривався* (Л. Укр., I, 353); *щєзнути*, напр.: *Щєзнуть сльози, сум, нещастя...* (Фр., 50); *Прощай, село моє! Що тут мене держало, Те щєзло* (Фр., 93).

З авторським наголосом на корені Леся Українка вжила дієслово *ша'рпнути* в минулому часі 3 особи однини. В сучасній літературній мові лексема вживається з варіантним наголошуванням. *Осінь ша'рпнула шати кривавії* (Л. Укр., I, 280); *Він ша'рпнув її довгії струни* (Л. Укр., I, 145). Іван Франко теж послідовно вживає кореневе акцентування, напр.: *В тій хвилі ша'рпнулась Астарта, таємне слово прорекла* (Фр., 217).

Акцентний тип СК. Дієслова цього суфіксально-кореневого акцентного типу (СК) мають наголос на суфіксі основи в інфінітиві, а у формі 1-ої особи однини теперішнього часу дійсного способу і наказового способу – на суфіксі класу основи, який виконує роль флексії, а в інших особових формах однини й множини теперішнього часу – на корені. У минулому й майбутньому часі поширена була суфіксальна акцентуація. Цей тип наголошування в поетичних текстах Івана Франка та Лесі Українки представлено невеликою кількістю дієслів, пор.: *вернути*, напр.: *Спокій верну'ти до краю* (Л. Укр., II, 42); *Не на'дійтєсь, що вєрну'я з дороги «нечестивої»* (Фр., 75); *вернутися*, напр.: *Що минуло, те вже не верне'ться* (Л. Укр., II, 88); *Коли дозволить, я верну'ся хутко* (Л. Укр., IV, 173); *Чи вєрне чиста одіж чистоту* (Фр., 259). Іван Франко використовує варіантне наголошування префіксально-суфіксальних дієслів такого типу в особових формах (парокситонне наголошування характерне для південно-

західних говорів): *заверну́ти, зверну́тися поверну́тися відверну́ти, приверну́ти, наверну́ти, оберну́ти, переверну́ти* напр.: *Куди б не йшов він, де б не заверну́в, Усюди сум однаковий, самота* (Фр., 331). Тільки з парокситонним наголосом у поетичних текстах Івана Франка засвідчені похідні вербативи від *вернути* у формі першої особи однини, напр.: *Я, перший вбійця, викуплю свій гріх Тим, що відве́рну всіх людей від вбійства* (Фр., 348); *Хто стане слово слухати невчене? Кого на́верну, розворушу я?* (Фр., 307); *Часом лиши попадеш лице характерне, Що взір поневоли до себе приве́рне* (Фр., 88).

До суфіксально-кореневого акцентного типу належать і інші суфіксальні та префіксально-суфіксальні дієслова, засвідчені у поезіях обох письменників, пор.: *горну́тися*, напр.: *До побережного каменя го́рнеться* (Л. Укр., I, 156); *обгорну ти*, напр.: *...чи вже давно ся ніч нас обгорну́ла* (Л. Укр., I, 354); *пригорну́ти* напр.: *Приго́рну їх до серця і навчу любить себе взаїмно* (Фр., 348); *засягну́ти*, напр.: *Чи бачиш, брате, ниву, що широко покосом встелена, як лиши засягне око?* (Фр., 33); *тону́ти*, напр.: *...що серце й ум в них то́нуть, як у морі* (Фр., 276); і *то́нуть* в дрібній хвилі побережній (Л. Укр., II, 342); *тисну́ти*, напр.: *...серце в нім кліщами ти́снуть, торгають нутро* (Фр., 343); *тисну́тися*, напр.: *Зоблягають серце й думку, в душу ти́снуться до дна* (Фр., 284); *Життя ми маєм в собі, і не треба Нам в рай тисну́тись* щоб його дістати (Фр., 346); *тягну́ти*, напр.: *...і рада будь, що не тягну́ тебе* (Л. Укр., V, 180); *І кінь, мовляв, не тягне понад силу* (Фр., 254); *протягну́тися*, напр.: *...життя ж твоє, мов нитка, довга, рівна, протя́гнеться кудись удалину* (Л. Укр., I, 282);

Акцентний тип СФ. Суфіксально-флексійний акцентний тип характеризується суфіксальним наголошенням основи в інфінітиві та в усіх інших особових формах, крім словоформ однини та множини теперішнього часу і наказового способу, де наголос виступає на флексії (суфіксі класу основи). У поетичному мовленні Лесі Українки та Івана Франка репрезентовано такі дієслова з суфіксом *-ну-* суфіксально-флексійного типу: *гукну́ти*, напр.: *...гукну́ти: «Вбий мене!»... – і бути вбитим* (Л. Укр., I, 276); *Може, що на той спів відгукне́ться* (Л. Укр., I, 279); *дихну́ти*, напр.: *Потім мов теплом дихну́ло* (Фр., 515); *дмухну́ти*, напр.: *Дмухну́в вітрець – і мрії ті пропали* (Фр., 255); *жахну́тися*, напр.: *І жахну́вся Мойсей, і з землі підволікся насилу* (Фр., 575); *зирну́ти*, напр.: *І в моє вікно зирну́ло і сполошило стару* (Фр., 277); *зазирну́ти*, напр.: *Сонце вже Підхопилось, зазирну́ло промінням скісним* (Фр., 330); *замкну́ти*, напр.: *Знать, замкну́ли в небі двері і послулося святим* (Фр., 71); *збагну́ти*, напр.: *Тайну Божюю збагну́ти Я цікавий дуже!* (Фр., 303); *...хто збагну́ти може шляхи господні?* (Л. Укр., III, 255); *здригну́вся*, напр.: *І там хтось стоїть, вгору глянув, здригну́вся І в розпачі руки ламає* (Л. Укр., II, 153); *зігну́ти*, напр.: *Але не зігне́ш мій ум* (Фр., 40); *кивну́ти*, напр.: *Ти кивну́ла головою, В сінях скрилася як стій* (Фр., 128); *лизну́ти*, напр.: *Милу мордочку лизну́ти* (Л. Укр., II, 198); *майну́ти*, напр.: *Що, наче сон, майну́ло і пропало* (Фр., 331); *Щоб не думав сам майну́ти вгору* (Л. Укр., II, 85); *мелькну́ти*,

напр.: *І в душі мелькнула мати* (Фр., 515); *метнути*, напр.: *Чи ти знала, що небавом от мов раз метнуть пером* (Фр., 136); *метнутися*, напр.: *І метнулися у напад* (Л. Укр., II, 69); *минути*, напр.: *Невже ж уже минув я свій зеніт і розпочав спадистий шлях до склону?* (Фр., 251); *моргнути*, напр.: *Моргнула на прохожого панка* (Фр., 137); *проминути*, напр.: *Проминуть молодії літа* (Л. Укр., I, 56); *Ось день проминув, зник і вечір погожий* (Л. Укр., I, 129); *приторкнутися*, напр.: *Приторкнутися ти хочеш близенько* (Л. Укр., I, 201); *рубонутти*, напр.: *Ех, клята праця! Тесля рубонув* (Л. Укр., II, 107); *рвонутти*, напр.: *З тяжким він розмахом рвонувсь під хмари сині – і б'є важким крилом, де лиш сягнути зможе* (Фр., 81); *схаменутися*, напр.: *...він, може, схаменеться* (Л. Укр., V, 85); *стрепенутися*, напр.: *і враз я здеревів і стрепенувся, Втікають бажав, та не поворухнувся* (Фр., 137).

З варіантним наголошуванням у поезії Лесі Українки вжите дієслово *спалахнути*, напр.: *Гори багрянцем кривавим спалахнули* (Л. Укр., I, 158); *Так стидка, бридка загара спалахну лав грудях в'ялих у розпусної нікчеми* (Л. Укр., II, 242); *І від нього ще раз, хоч на мить, на одну, спалахнуть золото, квіти й багрянець, і красу небувалу, дивну, чарівну* (Л. Укр., I, 279). Авторське кореневе наголошення спостережено лише один раз: *...а наймолодший – мій вогник, багаття моє найдорожче, як він востаннє спалахнув: вся батьківська кров обізвалась!* (Л. Укр., I, 286). У словнику за редакцією Б. Грінченка це дієслово наведено із суфіксально-флексійним наголошуванням – *спалахну ти -ну, -не́ш* (СУМ Грінч., IV, 172), як і в сучасній українській літературній мові (УЛВН, 617; Головащ., 162; Погр., 537; Орф., 713). *Спом'яну ти < пом'яну ти -ну, -не́ш* «помянуть, упомянуть, назвать по шимени» (СУМ Грінч., III, 295); *І може... може спом'януть в піснях* (Л. Укр., I, 169); *сягнути*, напр.: *Міг пам'яттю сягнути, спомини Отсеї давньої вандрівки* (Фр., 335); *утнути*, напр.: *Або пісню утні голосну, не смутну* (Л. Укр., I, 66); *хитнути*, напр.: *Оглянулась, хитнула головою* (Фр., 137); *шпигнути*, напр.: *Шпигнули голкою і то не чув* (Л. Укр., IV, 264); *шпурнути*, напр.: *Шпурну сокиру* (Л. Укр., II, 107).

Висновки. Аналіз мовного матеріалу дозволяє зробити висновок, що наголошування дієслів із суфіксом *-ну-* сьомого акцентного класу в аналізованих поезіях репрезентоване трьома акцентними типами: *кореневим, суфіксально-кореневим та суфіксально-флексійним*. Найбільшим за обсягом є кореневий акцентний тип. Суфіксально-флексійний тип представлений дещо меншою кількістю слів, нечисленними є дієслова, які належать до суфіксально-кореневого акцентного типу.

Акцентуаційний аналіз суфіксальних та префіксально-суфіксальних дієслів із суфіксом *-ну-* в поетичних текстах Лесі Українки та Івана Франка свідчить про те, що вони загалом відповідають сучасній літературній нормі та відображають тогочасну мовну практику. Акцентні варіанти зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками і є наслідком еволюційних змін в системі наголосу дієслів та їх функціонування. В окремих контекстах спостері-

гаємо розбіжності із сучасною наголосовою нормою, що зумовлено різними просодичними ситуаціями, але такі приклади є здебільшого епізодичними.

Література

1. Винницький В. Парокситонічна акцентуація дієслів / Василь Винницький // Мовознавство. – 1980. – № 5. – С. 14–23.
2. Винницький В. Наголошування дієслів у поезії Івана Франка / Василь Винницький // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 8. – С. 44–46.
3. Винницький В. Акцентуаційні етюди / Василь Винницький. – Жовква : Місіонер, 2004. – 282 с.
4. Винницький В. Українська акцентна система : становлення, розвиток / Василь Винницький. – Львів : Біблос, 2002. – 578 с.
5. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Український літературний наголос / Митрополит Іларіон. – Вінніпег, 1952. – 304 с.
6. Павличко Д. З глибин душі / Дмитро Павличко // Франко І. Зів'яле листя / І. Франко. – К. : Дніпро, 1985. – С. 16–17.
7. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ / В. М. Русанівський. – К. : Рад. шк., 1977. – 111 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / [за заг. ред. І. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1969. – С. 311–319.
9. Скляренко В. З історії акцентуації неозначеної форми дієслів української мови / Віталій Скляренко // Мовознавство. – 1988. – № 2. – С. 38–44.
10. Сюта Г. Літературна норма vs норма поетична / Галина Сюта // Культура слова. – К., 2011. – Вип. 74. – С. 52–53.
11. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ в. / Іван Франко // Літературно-науковий вісник, 1901. – Т. VIII. – С. 120–123.
12. Франко І. Передмова до видання : «Вибір декламацій для руських селян і міщан». – Львів, 1902 / Іван Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / Іван Франко. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 33. – С. 425.

References

1. Vynnytskyi V. Paroksytonichna aktsentuatsiia diiesliv / Vasyl Vynnytskyi // Movoznavstvo. – 1980. – № 5. – S. 14–23.
2. Vynnytskyi V. Naholoshuvannia diiesliv u poezii Ivana Franka / Vasyl Vynnytskyi // Ukrainiska mova i literatura v shkoli. – 1981. – № 8. – S. 44–46.
3. Vynnytskyi V. Aktsentuatsiini etiudy / Vasyl Vynnytskyi. – Zhovkva : Misioner, 2004. – 282 s.
4. Vynnytskyi V. Ukrainiska aktsentna systema : stanovlennia, rozvytok / Vasyl Vynnytskyi. – Lviv : Biblos, 2002. – 578 s.
5. Mytropolyt Ilarion (Ivan Ohiienko). Ukrainskiyi literaturnyi naholos / Mytropolyt Ilarion. – Vinnipeh, 1952. – 304 s.
6. Pavlychko D. Z hlybyn dushi / Dmytro Pavlychko // Franko I. Ziviale lystia / I. Franko. – K. : Dnipro, 1985. – S. 16–17.
7. Rusanivskiyi V. M. Diieslovo – rukh, diia, obraz / V. M. Rusanivskiyi. – K. : Rad. shk., 1977. – 111 s.
8. Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfolohiia / [za zah. red. I. Bilodida]. – K. : Nauk. dumka, 1969. – S. 311–319.

9. Skliarenko V. Z istorii aktsentuatsii neoznachenoi formy diiesliv ukrainskoi movy / Vitalii Skliarenko // Movoznavstvo. – 1988. – № 2. – S. 38–44.
10. Siuta H. Literaturna norma vs norma poetychna / Halyna Siuta // Kultura slova. – K., 2011. – Vyp. 74. – S. 52–53.
11. Franko I. Z ostannikh desiatylyt XIX v. / Ivan Franko // Literaturno-naukovyi visnyk, 1901. – T. VIII. – S. 120–123.
12. Franko I. Peredmovna do vydannia : «Vybir deklamatsii dlia ruskykh selian i mi-shchan». – Lviv, 1902 / Ivan Franko // Franko I. Zibrannia tvoriv : u 50-ty t. / Ivan Franko. – K. : Nauk. dumka, 1982. – T. 33. – S. 425.

Умовні позначення лексикографічних джерел

- Головащ.** – Головащук С. І. Складні випадки наголошення : [словник-довідник] / С. І. Головащук. – К. : Либідь, 1995. – 192 с.
- СУМ Грінч.** – Словарь української мови : у 4-х т. / [упоряд. з дод. власного матеріалу Б. Грінченко]. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – Т. 1 : А–Ж. – 494 с. ; 1958. – Т. 2 : З–Н. – 573 с. ; 1959. – Т. 3 : О–П. – 506 с. ; 1959. – Т. 4 : Р–Я. – 563 с.
- Карав.** – Караванський С. Словник синонімів української мови / Святослав Караванський. – К. : Вид-во «Орій» при УКСП «Кобза», 1993. – 472 с.
- СУМ** – Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Nauk. dumka, 1970. – Т. I. – 799 с. ; 1971. – Т. II. – 550 с. ; 1972. – Т. III. – 744 с. ; 1973. – Т. IV. – 840 с. ; 1974. – Т. V. – 840 с. ; 1975. – Т. VI. – 832 с. ; 1976. – Т. VII. – 723 с. ; 1977. – Т. VIII. – 927 с. ; 1978. – Т. IX. – 916 с. ; 1979. – Т. X. – 658 с. ; 1980. – Т. XI. – 699 с.
- УЛВН** – Українська літературна вимова і наголос : [словник-довідник]. – К. : Nauk. dumka, 1973. – 724 с.

Джерела фактичного матеріалу

- Л. Укр.** – Леся Українка. Зібрання творів : у 12-ти т. / Леся Українка. – К. : Nauk. dumka, 1975–1978.
- Фр.** – Франко І. Твори : у 2-х т. / І. Франко ; [передм. П. Колесника]. – К. : Дніпро, 1986. – Т. 1. – 622 с.

Легка Леся. Акцентуація глаголів с суффіксом -ну- в поезиї Леси Українки и Івана Франко. В статъе проанализированы акцентуационные особенности суффиксальных и префиксально-суффиксальных глаголів сегомого структурного класса с суффіксом -ну- в поэтических произведениях Леси Українки и Івана Франко. Рассматриваемые глаголы с суффіксом -ну- принадлежат к различным акцентным типам: корневому, суффіксально-корневому, суффіксально-флексионному. Определены региональные акцентуационные особенности, установлены отклонения от литературного ударения, обусловлены просодическими ситуациями.

Ключевые слова: глаголы, акцентуація, акцентная система, акцентный тип, вариантное ударение, акцентная норма.

Lehka Lesia. Accentuation of the verbs with suffix -nu- in Lesia Ukrainka's and Ivan Franco's poetry. In the article the accentuative peculiarities of suffixal and prefixal-and-suffixal verbs of the seventh structural class with suffix -nu- in the poetic works of Lesia Ukrainka and Ivan Franko have been analyzed. According to the morpheme structure and with the help of the stress the accent types have been determined. It has been found out that the verbs under analysis belong to different accent types: root accent type, suffixal-and-root accent type, suffixal-and-flexional type. Regional accentuative peculiarities have been defined, deviations from the literary stress caused by prosodic situations, have been analyzed.

Key words: *verbs, accentuation, accent system, accent type, the variant stress, accent norm.*